

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

LEKWALO LA GRAIN SA LA BALEMIPOTLANA

Graeme Engelbrecht, molaodi wa kgaolo wa Grain SA wa kwa ofising ya Dundee, o etetse Lisbetdale, polase ya Lucky Khumalo. Khulekani, morwadi wa Lucky, a fesa go dira tiro ya go roba disoya go buisana le Graeme.

Dirisa THOBO YA DISOYA ya gago ka bogolobogolo

NTLHA E NNGWE YA GO LOGA MAANO A GO JWALA DISOYA KE GO SIMOLOLA KA TLHOPHO E E RILENG YA MOFUTA WA DISOYA TSE DI KA DIRISWANG MO POLASENG YA GAGO PELE O SI-MOLOLA GO DI JWALA.

Tlhopho ya digotso tsa go kgona tsa disoya e tlaa rulaganya kgono ya go kgona tiragalo ya go roba le go bona disoya ka go lekana. Go fisa le go omelela, kgotsa go nna metsi ka maru mo setlheng go ka fetola letlha la go roba ka bogolobogolo.

SWETSA KA BONAKO

Digotso tse dingwe tse di ka lebelelwang ke tse di latelang:

- Tlhopho ya mofuta o o golang ka bonako jaaka e le tshupetso ya bo-telele ba nako ya go mela go mela mefuta e e butswang ka bonako.

- Mefuta ya go mela nako ya bogare le ya e e ka jwalwang morago ga nako.
 - Mokgwa wa go mela e le go tswetelela kgotsa go se tswetelele.
 - Bogodimo ba go tshola makape.
 - Botelele ba dimela mo go ka nnang gare ga disentimetara tse 63 go tse 82.
 - Kgono ya go ema le go tshwara makape fa dimela di godile.
 - Kgono ya go se thubegi ga makape.
- Gakologelwa gore mefuta e e nang **mokgwa wa go mela o o rileng** e khutla go mela fela morago ga go simolola go thunya dithunya. Popego ya makape le peo e tshwana ka go tshwana mo mefuteng ya go se tswetelele. Go khutswafatsa nako ya go butswa go kgona go di roba kgotsa go di kumula. **Mefuta ya go tswetelela** e tswelela go mela matlhare tota le morago ga go simolola go thunya dithunya mo go supang lelefatso ya nako e e ka diriswang go roba.

Dirisa thobo ya disoya...

Bomorwarre ba ga Mthethwa ba polase ya Milnedale mo tikologong ya Dannhauser mo kgaolong ya KwaZulu Natal ba ntse ba bala dimela tsa disoya tsa bona.

Dikgato tse di rileng tsa go mela le tlhaloso ya tsona di ka tseiwa mo inthaneteng mo mafelong a a mmalwa le dibukana tsa go uma. Go tlhagiswa ka tlhotlheletso gore baumi ba itse dikgato tse mme ebile le gore ba kgone go di bona jaaka disoya di tswelela go mela.

Dintla tsotla tse di tshwanetse go lebelelw. Go lelefatsa nako ya go mela go tshwanetse go tlhagiswa. Ka go farologantsha lethla la nako ya go gola o ka kgona go phatlhalatsa nako ya go roba ya masimo a o a dirisang go uma disoya ka go lelefatsa nako ya go roba mme wa tlosa kgatelelo ya go roba dimela tsotla ka nako e le nngwe. Fa pula e ka na ka nako ya go roba go ka tlisa tatlhego e e ka nnang 20% go 50% ka gore makape a ka thubega morago ga go oma gape le gape.

DINTLHA TSA GO ROBA

Netefatsa gore sediriswa sa go roba sa gago se mo maemong a a siameng tota kgotsa gore o nne mokonteraka o o siameng yo o tlaa nnang teng go simolola go roba fela fa disoya di le mo kqatong ya go rodjwa e siameng.

Ka kgato ya go mela ya go uma kgotsa ka ya R7 makape a a godileng a fotoga mmala go tswa mo botala go ya bosetla go borokwa bo bo tlhapileng, morago ga moo borokwa bo bo tseneletseng ka mebala e e fifetseng go ya le mofuta o o jwetsweng. Ka kgato e dinawa di sa le mo maemong a metsi a leng 60%. Fa o kgona go reka selakanyetsi sa bokana ba metsi o tlaa itse sentle. Ka fa gongwe o ka isa teko go silo e e rekang dinawa tsa disoya e e leng gaufi mme wa kopa gore ba lekalekantshe maemo a metsi mo dinaweng.

Balemirui ba tshwanetse go etela masimo a disoya a bona ka letsatsi le letsatsi go tlhola maemo a metsi, ka maemo a metsi a a siametseng go roba a goroga ka bonako. Go roba disoya ka nako e e tshwanetseng go bothokwa gagolo go kgona go bona dinawa tsa disoya ka bokana bo bo lekaneng.

Ka kgato ya R8 bokaba bo bo ka nnang 95% ba makape a tlaa bo a godile mme maemo a metsi a ka fokotsegwa go maemo a leng 15% gare ga matsatsi a a nnang a matlhano go a lesome. Maemo a metsi a a siameng a ka nna 13% go 15% go bona boima bo bo siameng ka tatlhego ya dinawa e e fokotsegwang. Disoya di tshwanetse go rodjwa fa makape le mathare a dimela a omile sentle. Tsaya makape a a nnang a matlhano o a fofore mo diatleng go bona gore a gaufi jang go nako ya go thubega fa o belaela.

Gakologelwa ke tse di latelang:

- Dinawa tsa disoya di tlaa thudjwa fa di rodjwa ka maemo a a leng godimo ga 18%.
- Tiro ya go roba e ka simololwa fa go tletse tanka ya teko go tlhola gore a go na le dinawa tse di sa leng tala mo tekong mo go tlaa bolang ka

Dimela tsa disoya tsa Sizwe Ngewenya di mela sentle. O dirisa bolemirui mo polaseng ya Donkerhoek mme mosupetsatsela wa gagwe ke Jurie Mentz.

bonako mme ga tlisa mathata a go boloka le maemo a a tlase a dinawa.

- Dinawa tsa disoya tse ditala di ka bolokwa fa maemo a metsi le thempereitsha di tshwarwa ka maemo a a tshwanetseng. Fa maemo a sa siame tota tiro ya go roba e tshwanetse go tlogelwa gore maemo a lekane pele.
- Dinawa tse ditala di bonalwa fa dimela tse di tswetseng morago ga nako di tshwarwa ke serame mme go tlaa isa maemo a teko ya gago tlase.
- Se jwale disoya morago ga nako e atlanegiswang mme bogolo jwala mofuta wa disonobolomo o o butswang ka bonako. Thobo ya disoya tse di jwetsweng morago ga nako e ka swabisa tota ka di tlhoka palo ya dikgaolo tsa bothito tse di lekaneng go kgona go naya dinawa ka bokana bo bo lekaneng ka nako yotlhe ya go mela.

Go na le tekano e e tshwaetsweng gare ga godimo go feta le tlase go feta ya **maemo a bokana ba metsi a go roba**. Tlase ga maemo a metsi a leng 13%, makape a a bulegileng a ka thubega mme tatlhego e ka oketsega ka 10% kgotsa godimo. Ka 10% go tlaa nna thubego le tatlhego e ntsi mme dinawa le tsona di tlaa thubega mme maemo a teko a tlaa fokotsegwa gagolo. Leka go se bone maemo a ka dinako tsotla.

Lebelo la toromo le maatla a phefo di tshwanetse go setwa go phefatsa sentle mme ka fa gongwe go fokotsa thubego ya dinawa. Ka dinako tsotla rulaganya teko ya bokana ba thubego ka bolekolo pele sediriswa sa go roba se segile kgaolo mme gape le morago. Jalo o ka bona gore sediriswa sa go roba se tsamaya ka lebelo le le tshwanetseng ka tatlego ya dinawa e ka lekalekantswa ka go dirisa go dira ga dithipa le tafole mme gape le ka kgona ya go photha ka mo teng le tatlhego ya dinawa mo disefong. Leka go fokotsa bokana ba go thuba dinawa jaaka o ka kgona. Fetola jaaka sediriswa sa go roba se setilwe jaaka go tlhokegwa.

Organ Serema o lekile go lema disoya la ntsha ka thuso ya SACTA. Masimo a gagwe a bonagala a le pila tota.

GO OMISA LE GO BOLOKA

Molemirui yo o dirisang kgaolo ya naga e nnye a ka kgona go phepfatsa le go tlhopha dinawa tsa disoya mo setorong se se bulegileng. Mme a di lokela mo dikgetsing ebile a di rekisa kgotsa a di tshwara nakonayna fela. Fa di bolokwa maemo a metsi a le kwa godimo go feta, go senyega ka bonako go ka bonwa fa dinawa di phathhalatswa ka maemo a a boteng go feta, tota le mo bodilong ba samente. Baumi ba bangwe ba tlaa batla go tsaya peo e e ka jwalwang ka setlha se se latelang mme bokana ka bolegolo bo bo tlhogang bo ka fokotsega ka bonako.

Go boloka disoya nako e e ka nnang tlase ga ngwaga go tlhagiswa gore maemo a metsi a nne 12% go 13% ka gore go nna bokana e le maemo a a tlhokiwang go di rekisa mo dikgetsing kgotsa ka bontsi.

Mouri yo o dirisang naga e kgolo go jwala disoya a ka swetsa go baakanya dinawa mo lefelong le le tshwanetseng, mo thulaganyong ya ditoro kgotsa ya disilo. Go botlhokwa gore dilo tsotlhe tse di seng dinawa tsa disoya le dikgaolo tsa dinawa di tloswe pele di omiswa. Matlhare a a sireletsang dinawa a senyega ka bonako mme a ka sengwa ke mowa o o bothito bo bo leng godimo ga 60°C. Fokotsa tiriso ya diboro go fokotsa tshenyego ya matlharesireletso fa dinawa di lokelwa mo disilo tsa mo polaseng, mme di bolokwa go diriswa morago, ebile di tshwanetse go fetolwa gangwe le gape go ntse go lokelwa dibolayaditshenekegi ka tlhokomelo. Maemo a dinawa tse di bolokwang a tshwanetse go tlholwa ka beke le beke go thibela bothata ba phokotso ya maemo jaaka bo ka tlhagela.

Fa o se na lefelo la go di tlhokomela go botoka go isa dinawa tsa disoya go disilo tse di gaufi tse di rekang mo di ka phepfatswang, tsa omiswa mme tsa tlhophiwa. Molemirui jaanong a ka swetsa go di rekisa ka tlhotlhwa ya marekisetso kgotsa morago ka tlhotlhwa e e rulagantsweng ya bokamoso. Go boloka mo polaseng go ka tlisa tatlhego ya madi a mantsi le phokotso ya maemo a dinawa!

BOKHUTLO

Ka go itse dikgato tsa go mela tsa dijwalwa tsa gago ka go tsenelela le go sala o tlhola go gola ga tsona go lekana gore di kgone go rodjwa ka nako e e tshwanetseng, go tlisa go tshwarwa ka tshwanno, go bolokwa ka tshwanno le go rekiswa ka tlhotlhwa e e lekaneng. ■

**RICHARD MCPHERSON,
MOITSEANAPE WA BOLAODI BA
DIPOROJEKE LE BOKGWEBO
BA BOLEMIRUI**

MAFOKO A GA...

Jerry Mthombothi

MMU O O BETILWENG KE METSI KE SEEMO SE SE DIREGANG FA MMU O TLALA KA METSI GO NNA JALO NAKO E E RILENG KGOTSA GO NNA JALO RURI. GO KA FOKOTSA MAEMO A KGONO YA GO MEDISA DIMELA MME TOTA LE TLHOLTHWA YA NAGA, KA GO FOKOTSA BOKANA BA KUMO E E KA BONWANG KGOTSA FA GONGWE TATLHEGO KA BOGOTLHE YA KUMO. MMU O O BETILWENG KE METSI GAPE KE BOTHATA BA GO SE ELELE GA METSI.

Balemirui ba bantsi mo Aferikaborwa ba setse ba latlhegetswe ke kumo yotho e ba neng ba re ba tlaa e uma ka ntsha ya go na ga pula go feta ka dikgwedi tse di fetileng. Go tlisitse go betwa ga mmu o o lengwang, tlosi ya dijwalwa mme tota go betwa ke metsi ka bogotlhe. Kgogolelo ya mmu e bonwe gagotlhe mme ka ntsha ya kgogolelo mo mangope balemirui ba bangwe ba setse ba se na sepe se ba ka se robang.

Mmu o o betilweng ke metsi ke bothata bo bogolo go balemirui ba ba lemang mmidi ka gore go fokotsa kgono ya semela sa mmidi go mela ka tshwanno. Kgono ya go tlatsa diako ka tlhaka e fokotsega gagolo. Maemo a bokana ba mowa a a tsenang mo meding a fokotsega gagolo mme go fokotsa kgono ya dimela go mela. Gape go fokotsa kgono ya mmu go medisa dimela, go fetola popego ya mmu ka go fetola maemo a kotlo mabapi le tsamaelano le go kopana ga dikhemikale mme di tsena mo metsing di ntse di sa kgone go diriswa ka di le mo maemong a aeoniki. Jaanong go tlisa koketso ya maemo a botšarara mo mmung mme go nna bothata tota. Go betwa ga mmu ke metsi go ka senya ka gore go thibela go nna teng ga naeterojene mo mmung.

Mekgwa ya go thibela mmu o o betwang ke metsi:

- Jwala dimela tse di bipang mmu ka di dirisa metsi a mantsi go feta.
- Dirisa mokgwa wa go-se-leme wa go suga mmu go jwala dijwalwa ka o tokafatsa maemo a popego ya mmu go kgona go gogela metsi mme jalo go tlosa metsi. Go bataola ya mmu go ka se fitlhelwe.
- Lokela disalela tsa dijwalwa mo mmung go oketsa kgono ya mmu go gogela metsi. Kwa ntle ga go oketsa kotlo mo mmung, disalela tsa dimela gape di kgaoganya mmu o o bokete o o pitlaganeng.
- Go dira ka mo mmung ke go o tsholetsa kwa ntle ga go o tlhakatlhakanya kgotsa go o epolola. Go ka bonega go sa siame go dirisa go-se-leme. Go tlaa lesa popego ya mmu jaaka go ntse mme go tlaa kgonisa mowa go tsenelela mo mmung mo go tlaa kgonisang go tsenelela ga metsi.
- Go agelela makidi godimonyana go ka thusa go tlosa metsi mo dikgaolong tse dingwe. ■

FA RE FOSA GO TLWAELA, RE FOSA GO NONOFA

SEŠENG, KWA NTLE GA GO LEBELELA DIPEGO TSA MAEMO A BOSA KA SEFATLHEGO SA BOTALA BA LEGODIMO JAAKA GO LE TLWAELO, LEGODIMO LE LE FISANG KA GO TSWELELA, RE TLHOBAETS A GO BALA MATSATSI A A OMILENG MME RE RAPELA GORE GO FISE KA GO LEKANA GO MEDISA DIJWALWA TSA RONA. NNETE KE GORE GA GO A FETOGA SEPE. TIRAGALO YA BOLEMIRUI E SA TLETSE MATHATA LE DITLHASELO.

Go ne go le setha se se fetogileng, a ke re? Ga se ka letsatsi le letsatsi o utlwa molemirui a sebaseba ka ntlha ya pule e e nang ka go feta. Mo nna ke nnang balemirui ba ntse ba sokola go kgona go tsena mo masimong go jwala dijwalwa tsa bona. Go ntse go le tlhaselo go medisa dijwalwa tse di nnye jaaka go tlhogisa mmidid, disonobolomo le dinawa; kgotsa go goga diterekere mo dithetseng go leka go gasetsa mefero le diseniyi tse dingwe.

BALEMIRUI BA BA TSHWARELANG KA DIATLA TSE PEDI BA DIRA TSE DI TSHWANETSENG

Balemirui ba sa dirisa mafatshe a mabedi – ka fa ntle, mo ba bonang mathata a bosa le mo ba medisang dijwalwa tsa bona; mme ka fa gongwe mo ofising, mo ba rulaganyang tsa dibuka go leka go lekalekantsha tiriso ya madi. Kgono e bothlikwa go kgona go laola kgwebo ka dinako tse di tleseng mathata ka tlhobaelo, kgatelelo le kgaba ke dilo tse di fokotsang kgono ya balemirui. Batho ba ba felang pelo ka tlwaelo ga ba swetse ka tshwanno. Patlisiso ya kwa Colorado State University e supile gore

gare ga mekgwa e batho ba itshwarang ka teng mathata a a bonwang ke mathata a mo lelapeng, koketso ya go dirisa dikidibatsi le dinotagi mme gape le koketso ya dikotsi le dikgobatso mo polaseng.

Mafoko a mokwadi wa kwa Amerika, Robert Jordan a re: 'Setlhare sa moeike se bona phefo mme se a robega, setlhare sa modubunoka se a oba fa se tshwanetse mme se a falola. Bothhe re bona mathata. Pharologganyo e mo go jaaka motho a tsiboga fa a bona mathata. Go felela ka kgono ya go itshwara mowa. Batho ba ba kgonang go itshwara mowa ba na le kgono ya go laola le go etelela pele mme ba tlhola ba tlhopha 'go lwa' kwa ntle ga 'go tshaba'. Batho ba, ba batla tharabololo ya mathata mme ba kopa thuso. Go itshwara mowa go re thusa go fetola dikakanyo tsa rona kwa ntle ga go nna le maikaelelo a go fosa mme go re tsweleletsa ka tsela ya go tebisa megopolo – go re tlosa mo go nna fela re sa dire sepe go go dira mo polaseng le go dira mo kutlwongan le batho ba bangwe.

Mowa wa tlhotlheletso o re tlhotlheletsa go dira dilo tse di siameng jaaka go laola tiriso ya madi tsa dipolase tsa rona. Morago ga dingwaga di se kae tsa komelelo go sa le balemirui ba ba sokolang go duela sekoloto sa bona. Molemirui yo a nang kgono ya go itshwara mowa, ga a lokele tlhogo ya gagwe mo mosimeng mme a dira ekete mathata ga a gona. Bogolo o lebelela ba a ba kolotang go buisana le bona mabapi le bothata ba gagwe. Sokoloto sa mo polaseng ga se selo se se makatsang mme se tlhoka molaodi yo a tlhalefileng ka bonelopele yo o ka se laolang ka tlhaloganyo le kgono. Fa dibuka di lekalekantshwa go na le maemo a mabedi: (1) Go na le madi a a ka diriswang go duela sekoloto; kgotsa (2) Ga go na madi a go duela sekoloto.

Ka **maemo a ntlha** molemirui yo o nang kgono ya go itshwara mowa o tlaa dira se se siameng mme a duela dikoloto tse a ka di kgonang. Go

Setshwantsho: Renette van der Merwe

HUDSON INSTITUTE E RE NAYA DINTLHA TSE DI LENG LESOME TSE DI DIRISWANG KE BATHO BA BA KGONANG GO INTSHWAFATSA. BATHO BA BA NTSE JALO:

Ba tlhotlheletswa ke tlhotlhwa – nako e rulagangwa ka go dikologa ditlapele tse di leng botlhokwa.

Ba kgomana le lefatshe – kelotlhoko, puisano, kgomano ba ntse ba batla.

Ba inaya nako ya go didimala – go didimala go supa tsela.

Ba dirisa nako ka dikgato – bophelo bo phala go dira fela! Go tlhokwa boleng le thokgamo.

Ba tswela kwa ntle – dirisa tlholego o intshwafatsa.

Ba rulaganya nako go bopa le go tshameka – itumele go phela!

Ba iphetola go kgona diphethogo – ka dinako tsotlhie sala tse di siameng morago.

Ba ithuta ka dinako tsa mathata.

Ba tswelela go ikatisa – go ithuta go bula mabati a kitso.

Ba phela ba lebeletse bokamoso – batla mekgwa ya go itsweleletsa pele le go nna o ithuta mme bopa lefatshe la rona go nna lefelo le le siameng.

mo naya maatla mme go tswelela go mo naya motheo mo a ka emang mo go ona fa a batla go kopa go adima madi gape. Ga go na sepe se se ka buiwang ka monna yo o kgonang go duela sekoloto sa gagwe mme bogolo a dirisa madi ao go ithekela sengwe se a se ratang ... jaanong le ene o itshupile – e seng ka mokgwa o o siameng!

Ka **maemo a bobedi** mo sekoloto se leng sentsi go feta mme go se na madi a go se duela, ntlha e e siameng ke go nna bopelokgale. Molemirui yo o nang kgono ya go itshwara mowa o tlaa kgobokana dipego tsa tirisomadi tsotlhie go kgona go ya go buisana le ba ba mo adimileng madi gore ba leke go rulaganya maano a ba ka a dirisang go thusa molemirui go duela sekoloto ka nako e e lelefaditsweng. Ga go thusue sepe go didimala fela le go solo fela gore ba ba go adimileng madi ba tlaa lebala gore o ba kolota madi.

NNA MOETELEDIPELE

Bob Milligan wa Cornell University o dumela gore re tshwanetse go tlhola re itlhaselka jaaka re dirisa kgwebo segompieno – re tshwanetse ‘go nagana kwa ntle ga polase’ e le mokgwa o re laolang polase ya rona. Boeteledipele bo a re re itse gore re ya ntlheng efe; re ka remelela se se leng botlhokwa

mme re bona ditlhaseloe le tshono kwa ntle ga e le diphatsa.

Setswerere sa bokamoso le mekgwa ya maranyane le ditlhamo, Jim Carroll, a re, ‘Batho ba bangwe ba bona tshekamelo, mme ba bona phatsa. Ba bangwe ba bona yona tshekamelo eo, mme ba bona tshono.’ O dumela gore re tlhoka go batla go bona ‘majatokgwebo’. Go re naya kgono ya go araba ditlhaseloe tsa di tswang kwa ntle, go bona ditshono, go thibela ditlhaseloe le go tlhamalatsa dineo go bona kgono ka bonako. Balemirui ba ba reng dilo tse ga di a ba tshwanna, ba dira phoso. Go fela jalo gore ba bangwe, e le sekao, ba kamparetse metheo ya kgwebo ya bokamoso ka kgono mme ba bangwe ba ntse ba eme ka dipheretlhego le tsa masulankgane.

Re kgona go bona jang majatokgwebo re ntse re lwantsha mathata a a re fisang go tlholaa a re lapisa? Re remelela gape go bona setshwantsho se segolo mme re bona tshupetso ya go tsamaisa ditiragalo tsa rona go kgona go tswelela gare ga phethogo. Rre Carroll o tlhagisa gore re remelela dintlhie tse di latlang:

- Bopa gape kgono ya rona ya kgaisanyo-ka-bogale.
- Lathla tsa ngwao mme tsweleletsa diporojeke tse di tlhokang kgono.
- Ritela ka bogale.
- Nna motlhami.
- Rarabolola tirisanommogo mme dirisa ba masika a a faroganeng.
- Fetoga go dirisa dithekenoloji tse dintshwa – ka bonako!

Kwa ntle ga ditlhaseloe tse di ntseng di tlhaselka molemirui ka letsatsi le letsatsi, go botlhokwa gore a tswelele go itumelela bophelo, ba lelapa la gagwe le tiro e a e dirang. Senotlolo sa boitumelo, sa go itshwara le sa go tswelela se sala se le mo diatleng tsa gago.

Balemirui ga ba kgone go tlholaa ba itse gore ba tlaa bona eng jaaka ditlha di ntse di tswelela. Ke mang yo o neng a ka bona gore setlha sa 2021/2022 se tlaa nna se se metsi jalo? Ke mang yo o neng a ka re bontsha gore re tlaa tlahselwa ke segajaja se se ntseng se re tshwarisang bothata jaanong? Se balemirui ba ba kgonang ba ka se dira jaanong, ke go dira go ikitse, go itse dikgwebo tsa bona, mme le go simolola go leka go dirisana le diphethogo tse di bonwang mo tikologong. Balemirui ba tlhoka go swetsa go dumela gore ke dilo tse dife tse di leng botlhokwa go bona le go dira tse di leng bothlhokwa go tshwara dilo tseo!

‘Fa o batla go dira diphethogonyana tse dinnye fela, fetola mokwa o wena o dirang dilo. Fa o batla go dira diphethogo tse dikgolo, fetola mokgwa o wena o bonang dilo.’ (Don Campbell, morui wa kwa Kanada). ■

JENNY MATHEWS,
MOITSEANAPE WA BOLAODI
LE TLHABOLOLO MME GAPE
LE MORUTADITHUTO

TLHOPHA MOPATI YO O TSHWANETSENG

polase ya gago

TLHOPHO YA BOKUTLWANO BA MOREKISI WA DITOKELELO TSA KGWEBO YA GAGO KE PINAGARE YA KGONO LE TSWELELOPELE YA KGWEBO YA BOLEMIRUI YA GAGO. BAUMI BA TSHWANETSE GO IKOPANTSHA LE BAPATI BA BA NANG KITSO EBILE BA BA KA BA TSHEPANG KA DINAKO TSOTLHE.

Go ka nna tlhaselo go molemirui yo o simololang go dirisa bolemirui go ikopantsha le batshegetsi ba ba mo tshwanetseng. Dikgaolo tse dingwe di na le barekisi ba tlhaka ba bantsi mme jalo go na le barekisi ba ditokelelo le didiri tse dintsi tse di ka tlhophiwang go mo tshegetsa, mme mo dikgaolong tse dingwe go kgakala le ditoropo ka barekisi le didiri tse di seng ntsi kgotsa tse di seng teng.

TLHOPHA KA TLHALOGANYO

Le o le kae, o tshwanetse go tlhophya ka tlhaloganyo. Ditshupetso tse o ka di dirisang ke tseo:

Batlisia go tsenelela

- Re gatelela gagolo gore o batlisise ka go tsenelela gore o ka dirisa mang. Buisana le balemirui ba ba leng gaufi le wena mme le ba dikgwebo tsa bolemirui mo kgaolong e o leng mo go yona. Fa o sa kgone go ikopantsha le mefuta e ya metheo, o ka leletsa mogala go Molaodi wa tlhabololo mo kgaolong wa Grain SA go kopa tshupetso.
- Rulaganya lenane la dikgethololo tse o nang tsona mme lekalekantsa tlhotlhwa. Gakologelwa gore didiriswa tse di leng tlhotlhwa ya tlase gantsi ga se tse di siameng, mme gape tse di turang fa gongwe ga se tse o di tlhokang. Mme jalo, go botlhokwa go buisana le balemirui ba bangwe tota le batho ba ba nang kitso le maitemogelo mabapi le tse o di tlhokang.
- Tsweetswee, tlhokomela go se dirise barekisisi ba didiriswa tsa bolemirui ba ba sa itseweng kgotsa ditlamlo tse di rekang ebole di rekisa kumo tse di sa itseweng. Barekisi ba, gantsi ga ba go tshegetse ebole ga ba dumelesege fa didiriswa tsa bone di sa dire jaaka ba ne ba tlhalosa kgotsa di sa dire gagotlhe. Gakologelwa, ka gore o dirisa bolemirui ka bonnye, diphatsa di ka go senyetsa go feta fa dilo di senyega! Ga go na balemirui ba bantsi ba ba ka kgonang go leka go

dirisa dilo tse dintshwa, mme jalo se nne setlhong sa malekaleko. O ka se kgone go jwala, go lokela monontsha kgotsa go gasetsa gape. Se longwe tsebe mabapi le go dirisa didiriswa le mekgwa e e sa diriswe ke balemirui ba bangwe mo kglolong ya gago.

Boloka madi ka go dirisana le balemirui ba bangwe

Kwa ntlo ga gore o molemirui yo o dirisang naga e nnye kgotsa ya bogologare kgotsa e kgolo tota, go mosola go kopana go reka gammogo. Go romela didiriswa ka bontsi go mosola mabapi le phokotso ya tlhotlhwa mme tota le mabapi le go di rwalela. Fa o le mo kgaolong e e kgakala kwa magaeng o ka kopana le ba bangwe go reka tse le di tlhokang gammogo gore go nne mosola go morekisi go di rwalela kgakala jalo.

BOKUTLWANO BA NAKOTELELE

Fa o bone sediri (gakologelwa gore o ka dirisa se se sengwe fela), go na le metheo ya bogwebo e e leng botlhokwa e o sa tshwannang go e lebala fa o ikopantsha le mopati. E mengwe ke eo:

Tlhaeletsano

Sala o na le tsela e e ka tsamaiwang gare ga wena le sediri sa gago. O tshwanetse go itse kgwebo ya gago gore o kgone go botsa dipotso tse di tshwanetseng. Rulaganya go kopana le sediri sa gago pele ga nako.

Tshiamo (thokgamo le boikanyo)

- Nna le bonnete mabapi le tse o di itseng le tse o sa di itseng go kgona go amogela kitso e e tlhaeletsano e e tshwanetseng polase ya gago le tekanyetso e e rulagantseng. Sediri sa gago se tlhoka go itse maemo a gago go go tshegetsa jaaka go tlhokwa gore o bone ditswamorago tse o di batlang.
- Ka dinako tsotlhe duela ka nako e e tlhomilweng.

Tloafalela kgwebo ya gago

Dirisa dikgakololo tse di filweng ke dinatla mme dira ditiro ka dinako tse di tlhomilweng. Fa o sa dire jalo go tlaa fokotsa bokana ba kumo e o ka e bonang mme gape go tlaa sekamisa bokutlwano gare ga wena le bagakodi ba gago. Se ipolele gore o itse tsotlhe kgotsa wa fetola jaaka go

NAMPO 2022

– tlaa o itumele

dumetswe go dira jaaka o rata go boloka madi. Dikeletso di filwe ka gore di na le mosola. Balemirui ba ba tswelelang pele ka bonako ba tlhola ba dira phoso e. Ka dinako tsotlhe tlhokomela go se dire phoso e mme sala o tlhomile maoto a gago ka bobedi mo lefatsheng.

Tlhola ka tse di filweng

Ka dinako tsotlhe o tshwanetse go gakologelwa go dirisa dintlha tse fa o dirisa barekisetse ba gago. Go tlhola ka tse di filweng go tlaa aga bokutlwano le tsela e o e tsamayang o le molemirui yo o thamaletseng.

BOIKARABELO KE TSELA E E YANG MME LE E E BOANG

- Netefatsa gore morekisetzi wa gago e le wa setlamo se se itseweng ka ditshupetso tse di tlhamaletseng.
- Kwala dikatlanegiso tsotlhe. Katlanegiso e nngwe le e nngwe e tshwanetse go go neixa e kwadilwe mo lekwalang la nnete la setlamo ka ditshupetso tsa setlamo le ditshupetso tsa gore o ka ikopantsha jang le sediri sa sona.
- Dirisa peo e e netefaditsweng fela.
- Fa peo e tlhabelwa tiro e e tshwanetse go dirwa ke setlamo kgotsa ka go dirisa didiriswa tsa nnete tsa go tlhabelwa peo.
- Netefatsa gore setlamo sa dikhemikale se o rekang mo go sona le se se rwalelang didiriswa ke ditokololo tsa CropLife SA.
- Netefatsa gore sediri se o se dirisang se rutegile (se dumetswe go dira ke Fertasa fa se rekisa monotsha, se dumetswe go rekisa dikhemikale ke AFCASA).
- Balemirui ba tshwanetse go dirisa dikatlanegiso ka kelotlhoko tota mabapi le bokana bo bo tshwanetseng go diriswa, nako ya go di dirisa mme gape jaaka go supiwa mo setshwao sa ditshupetso.

Go botlhokwa gore balemirui ba tswelele go aga kutlwano gare ga bona le barekisetzi ba ditokelelo tse ba di dirisang. Ka mo intasetering ya bolemirui bottlhe re a tshegetsana go kcona se re se eletsang. ■

LIANA STROEBEL,
LENANEO LA TLHABOLO YA BA-
LEMIRUI LA GRAIN SA: MOLAODI
WA DITHUTISO LE DITIRAGALO

Letsatsi la Thobo la NAMPO la Grain SA, pontsho e kgolo ya bolemirui mo kgaoloborwa ya lefatshe, le tlaa tshwarwa gape ngwaga o morago ga dingwaga tse pedi le ne le sa tshwarwe ka ntlha ya segajaja sa COVID. Thulaganyo ya go le rulaganya e itsitsitse ka 4 Mopitlwore gore NAMPO e siame go tshwara letsatsi la thobo ngwaga o, mme ka go tsamaelana le melao ya mmuso mabapi le COVID e e ka diriswang.

Etela NAMPO Park gaufi le Bothaville go tloga **16 go 20 Motsheganong 2022** go bona tse dintshwa tsa bolemirui. Ke la ntlha Letsatsi la Thobo le tlaa tswelelang matsatsi a a leng a matlhano – go tloga Mosupologo go fithelela Labotlhano. Setlhophsa sa Tlhabololo ya Balemirui sa Grain SA se ntse se lebelela pele go amogela ditokololo tsa rona mo NAMPO 2022. ■

HELPING YOU GROW YOUR CROPS AND FARMING BUSINESS

PANNAR®
Together we farm
for your future™

 CORTEVA™
agriculture

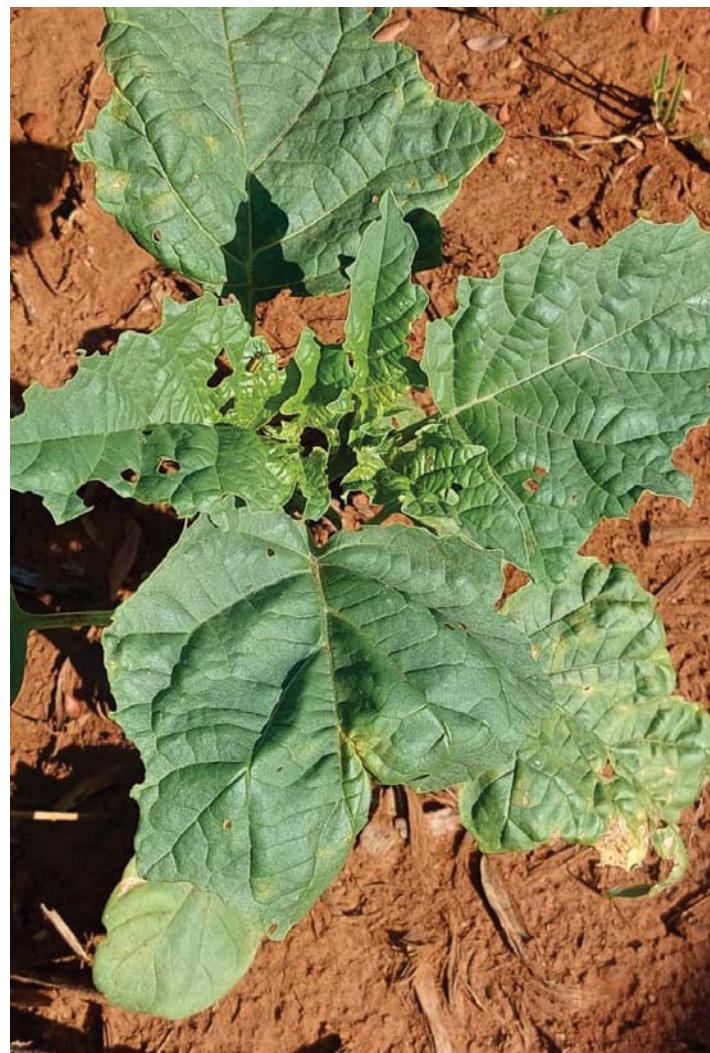
TM ® Trademarks of Corteva Agriscience and its affiliated companies.
© 2022 Corteva. 2022/CORP/E/008DEV

MADE POSSIBLE BY
THE MAIZE TRUST

BOLAODI BA MEFERO: Thibelo e phala kalafi

MOKURE LE MOFELARURI KE MEFUTA YA MEFERO E E ITSEWENG MO DIKGALONG KA BONTSI TSA GO LEMA MO AFORIKABORWA. MEFUTA E YA MEFERO E ITSEWE E LE E E BORAII MME E KA BOLAYA MOTHFA E JEWFA. FA TLHAKA E FOLOSWA E NA LE PEO YA MEFERO E, E TLAA BUSESWSA MORAGO GORE E ROMELWE GO PHEPAFATSWA. TLHOTLHWA YA GO E PHEPAFATSA E DUELWA KE MOUMI – MME GO KA JA MADI A MANTS.

Ga se tlhotlhwa ya bofelo go balemirui ka mefero e e ka nna kgatelelo e e makatsang mo bokana ba kumo e e ka bonwang ya dijwalwa fa e

Semela sa mokure se seswa.

sa laolwe. Ka lesego mo mmidi, mefero e ga e bokete go laolwa ka e le mefero ya mofuta wa matlharebophara.

BOLAODI BA MOKURE LE MOFELARURI

Mefero e ka bolaisha ke dibolayamefero tse dintsi tsa go bolaya mefero ya mofuta ya matlharebophara. Fa go diriswa sebolayamefero se se tshwanetseng ka nako e rileng go ka se nne bothata. Le gale, ka dinako tsotlhe go tlaa sala go na le peo ya mefero e e tlaa simololang go mela ka setlha se sengwe le se sengwe mme ke yona mefero e e tlaa nnang bothata kwa disilong.

Balemirui, ka dinako tsotlhe, ba tshwanetse go nna le lenaneo la go laola mefero le le siameng tota go laola go nna teng ga mefero e.

Mokure kgotsa *Olieboom* le Mofelaruri kgotsa *Kankerroos* ke mefero e e itseweng e mela ka maatlaa tota. Peo e tlhoga ka bonako mme e ka opisa ditlhogo tsa balemirui. Mefero e e tlhoga pele ga dimela tse dingwe ka tshimologo ya setlha mme e tlaa tswelela go tlhoga go fitlhelela mafelelo a setlha. Jalo ke mefero e e leng bokete go e laolwa.

Balemirui, ka dinako tsotlhe, ba tshwanetse go nna le lenaneo la go laola mefero le le siameng tota go laola go nna teng ga mefero e. Fa go diriswa dikhemikale mme di sa kgone, moklgwa wa go tlhagola ka didiriswa o tshwanetse go dirisiwa, tota le fa go diriswa megoma ya go tlhagola ka diatla. Fa balemirui ba fosa go dira tiro e ba tlaa sala ba tshwere mathata ka ditswamorago tse di tlaa latelang fa ba simolola go roba tlhaka mme tota le ka dingwaga tse di latelang.

2,4-D Amine

Fa go jwalwa **mmidi** go na le sebolayamefero se se tlaa laolang mefero morago ga go jwala. 2,4-D Amine ke sekao sa sebolayamefero se se tlaa e laolang ka kgono. Go bothokwa go ikopantsha le morekiseti wa dibolayamefero wa gago go go naya kitso gape ka gore fa 2,4-D e sa diriswe ka tshwanno e ka senya dimela tsa mmidi tsa gago. Go dirisa dikhemikale go laola mefero ke tiragalo e e jang madi tota.

Go tlhagola ka diatla

Go tlhagola ka diatla le gona ke tiragalo e e jang madi a mantsi ka o tshwanetse go duela tuelotlase ka molao. Fa o laola mefero ka diatla ka go dirisa megoma go botlhokwa go kgobokana le go phutha mefero le go e tlosa mo masimong. Ga go thuse sepe fa mefero e tlogelwa mo masimong gore e peo ya yona e sale e phatlhalaw gape fa e omile.

Makape

- Fa go na makure a a setseng a simolotse go nona mo dimeleng peo e tlaa tswela go butswa Peo e e tlaa tlhoga ka ngaga e e latelang.

Dimela tsa Mofelaruri (Xanthium strumarium).

Le fa Mofelaruri (Xanthium strumarium) o na le tiriso ya go thibela malwetse, ga se tsala ya molemi.

Leina la boranyane la mefuta ya mokure ke Datura. Lereo, datura le tswa mo lefoko la sehindu, dhatura, mo go reng apole e e mebitlwa.

- Gape go botlhokwa go netefatsa gore mefero e e se tsene mo sediriswa sa go roba. Fa sediriswa sa go roba se gogwa ka terkere, mokgweetsi o tshwanetse go emisa terekere mme a kumula eibile a phutha mefero pele e tsena mo sediriswa sa go roba. Fa mokonteraka a dirisa sediriswa sa go roba se se itsamaisang, ga go na kgono ya go tlosa dimela tsa mefero pele di tsena mo sediriswa sa go roba.

TIRISO YA MEKGWA YA BOLEMIRUI E E SIAMENG KE SENOTLOLO

Bolaodi ba Mokure le Mofelaruri mo masimong a **disonobolomo** bo thata tota fa go jwalwa mefuta ya disonobolomo e tlwaetsweng. Go na le dibolayamefero tse di ka laolang mefero, fa go jwalwa mefuta ya disonobolomo ya Clearfield go kgonisa bolaodi ba mefero ka tshwanno. Fa e le go uma **disoya** mefero e ga e bothata fa go jwalwa mefuta e e kgonang Roundup.

Fa re lebelela kitso e e filweng fa godimo e bontsha gore go laola Mokure le Mofelaruri go simolola ka ngwaga pele dijwalwa di jwalwa. Ka mafelelelo a ngwaga tlhola mefuta ya mefero e o e tlwaetseng mo masimong. Tlhophya mofuta wa dijwalwa o mo o ka kgonang go laola mefuta e ya mefero.

Ke nnete gore go thibela go mela ga mefero go botlhokwa go kgona go folosa tlhaka e e se nang peo ya mefero kwa disilong. Ga go na lebaka la gore o folose tlhaka e e nang peo ya mefero kwa disilong kwa ntle ga gore ga o dirise mekgwa ya go laola mefero e e siameng e e ka dirisiwang ke molemirui yo mongwe le yo mongwe. ■

**PIETMAN BOTHA,
MOITSEANAPE WA
BOLEMIRUI KA BOENE**

TOKOLOLO E E KA FETOGANG

ya THOTO YA MAFELELO YA DISOYA

PELELO E E BOREO E E DIRISWANG MO KGAO-LONG YA GO MEDISA DISOYA E SUPA KGONEGO KA NTLHA YA KOKETSO YA DIHEKETARA TSE DI JWALWANG, KOKETSO YA BOKANA BA KUMO LE GO UMA KA MAEMO A A TLHOKIWANG, MABAPI LE TIKOLOGO YA GO MELA E E SIAMENG, TOTA KA SETLHA SE SE FETILENG LE TEBELELOPELE E E SUPANG TSWELELOPELE KA SETLHA SE SE LATELANG.

Athikele e e tlhagisa dirulaganyetso tse di rulagantsweng ka go dirisa te-kanyetso ya pele ya Komiti ya Tekanyetso ya Thobo (CEC) ka bokana ba naga e e ka diriswang go jwala disoya ka ngwaga wa 2022 le bokanagare ba thobo e le theo ya go tlhomamisa maemo a tsamaelano ya thoto go tiriso (**Lenaneo la 1**).

TIRISOGAE

Lenaneo la 1 le supa bokana ba tiriso ka 2021/2022 e le ditono ka dimilione tse 1,6 tsa disoya, mo go ka nnang koketso e e leng 15% mabapi le dingwaga tse tharo tse di fetileng ka bokanagare bo bo leng ditono ka dimilione tse 1,4.

Tekanyetso ya pele ya bokana ba naga e e diriswang go jwala disoya le yona e koketsegile ka mo go ka nnang 10,02% mabapi le setlha se se fetileng, mo go leng bogolo ba naga e e jwetseng mo Aforikaborwa ka dingwaga tsotlhe tsa pele. Ntlha e ga e makatse fa re bona tlhotlheto ya tlhotlhwa ya disoya e e oketswang mme gape le koketso ya tlhotlhwa ya monontsha le ya dikhemikale tse dingwe mo marekisetson, mo go sa supeng tsela e e tlhamaletseng go jwala mmidi mme bogolo go jwala tlhaka ya oli, fa go tseiwa phokotsa ya tlhotlhwa ya ditokelelo. Le gale, ga go tlhagiswe gore balemirui ba jwale tlhaka ya oli ka go se dirise monontsha, tota fa go lebelelwa ditswamorago ka nakotelele.

1

Dipalotheo tsa neo le topo tsa disoya.

Disoya (2022/2023)	
Kgaolo ya naga e e jwalwang e le ka CEC (ha)	910 000
Bogare ba bokana ba thobo (t/ha)	2,00
E e rwalelwang ntle ka 2021/2022 (t)	182 093
Tiriso mo gae (t)	1 650 000
Botlhokwa ba go theleletska ka (dikgwedi tse di ka nnang ± 1,5) (%)	13%

THOTO YA MAFELELO YA DISOYA

Lenaneo la 2 le supa tharabololo e e ka fetogang ya thoto ya mafelelo ya disoya e le bolek golong ya tirisogae fa go neiwa dikgaolo tsa naga le le bokana ba kumo jaaka go farolgana ka setlha sa go rekisa sa 2022/2023. Tekanyetso ya CEC ya kgaolo ya naga e e tlaa diriswang go uma disoya ya dihekетara tse 910 000 (ase e e rapameng), ka bokanagare ba thobo bo bo leng 2 t/ha (ase e e tsepameng), mo go nayang thoto ya mafelelo ya disoya e le bolek golong ya tirisogae ya 21%.

Fa tharabololo e e ka fetogang ya thoto ya mafelelo e supa tsamaelano ya thoto go tiriso tlase ga **13% go kwa tlase, godimo ga 13% go godimo mme 13% go tlhamaletseng**. Tsamaelano ya thoto go tiriso ke tekanyetso e e siameng ya neo le topo ya tsamaelano ya mefuta e e farolganeng ya kumo ya bolemi. Tsamaelano ya thoto go tiriso e supa maemo a thoto e e ka theleletswang ya mofuta o o rileng wa kumo ya bolemi e le bolek golong ba bogothe ba topo kgotsa tiriso.

Ka go ya ga moja ga Lenaneo la 2, fa kgaolo ya naga e e jwalwang e fapoga ka +10%, kgotsa +15% godimo ga bokana ba kgaolo e e jwa-

2

Tokololo e e ka fetogang ya thoto ya mafelelo ya disoya e le bolek golong ba bokana ba tirisogae fa go fiwa maemo mo dikgaolong tsa naga le bokana ba kumo jaaka go farolgana ka setlha sa go rekisa sa 2022/2023.

Kgaolo e e jwetsweng (ha)

	-20%	-15%	-10%	Kgaolo ya pele e e jwetseng	+10%	+15%
	728 000	773 500	819 000	910 000	1 001 000	1 046 500
Bokana ba thobo (t/ha)	1,55	-21%	-16%	-3%	5%	9%
	1,70	-14%	-9%	5%	14%	19%
	1,85	-7%	-2%	3%	23%	28%
	2,00	-1%	5%	10%	21%	32%
	2,15	6%	12%	18%	30%	41%
	2,30	13%	19%	25%	38%	51%
	2,45	19%	26%	33%	46%	60%
	2,60	26%	33%	40%	54%	69%

Senotolo

Tiriso ya SA fela
Theleletska Komiti ya Tekatekano ya Neo le Topo
Thomelontle e e sa supiwang

<20%
>20%
<0

Iwang ka bokanagare ba kumo e e ka bonwang bo bo leng 2 t/ha, go tlaa re tlögela ka tsamaelano ya thoto go tiriso gare ga 32% le 38%.

Ka go ya ga molema ga Lenaneo la 2, fa kgaolo ya naga e e jwalwang e fapoga ka -10%, -15% kgotsa -20% tlase ga ga bokana ba kgaolo e e jwalwang ka bokanagare ba kumo e e ka bonwang bo bo leng 2 t/ha, tsamaelano ya thoto go tiriso e tlaa nna tlase ga go tlhamalala ka go le tlase ga 13%.

Lenaneo la 2 gape le bontsha bokana ba tirisogae mme ga le tseye maemo a bogongwe ba thomelontle. Fa go ka bonwa thomelontle maemo a tsamaelano ya thoto go tiriso ka mafelelo a setlha sa 2022/2023 a ka fetoga gagolo.

TLHOTLHWA

Motheo wa neo go topo wa kumo – fa ke disoya – o tsamaelana ka go tlhamalela le maemo a tlhotlhwa. Ka maemo a tsamaelano ya thoto go tiriso godimo ga 13% (godimo),

tlhotlhwa e ka sala e le gaufi le maemo a tlhotlhwa ya thomelontle (tlase); go ntse jalo ka ntlha ya koketso ya thoto ya mafelelo. Ka tsamaelano ya thoto go tiriso ya <13%, tlhotlhwa e ka nna mo maemong gaufi le maemo a thomeloteng (godimo); go ntse jalo ka ntlha ya phokotso ya thoto ya mafelelo.

Fa bosa bo sala bo nna jaaka bo ntse, bokana ba kumo e e ka bonwang bo ka nna jaaka CEC e tlhomamisa mabapi le bokana ba kgaolo ya naga e e jwalwang kgotsa fela godimo ga go ya le kgaolo ya naga e e jwalwang, mo go ka emisa tlhotlhwa gaufi le tlhotlhwa ya thomelontle. ■

**IKAGENG MALULEKE,
MOEKONOMI WA BOLE-
MIRUI MO GRAIN SA**

Tona e kgatlhwa e BALEMIRUI BA AFORIKABORWA

TONA YA BOLEMIRUI, PUSETSO YA NAGA LE TLHABOLO MAGAENG (DALRRD), THOKO DIDI-ZA, A RE DITEKANYETSO TSA BOKANA BA TLHAKA YA SELEMO MO AFORIKABORWA E NAYA TSHOLOFEO KWA NTLE GA GO NA GA PULA GO FETA. A RE BALEMIRUI BA AFORIKABORWA BA SUPA KGONO LE TSHWARELELO, MME BA NTSE BA GATELELA PELE MO MATHATENG KA BA NTSE BA JWALA LE FA NAKO E E RILENG YA GO JWALA E SETSE E FETILE.

Tekanyetso e e filweng ke Komiti ya Tekanyetso ya Bokana ba Tlhaka ya DALRRD e bontsha gore go dirisitswe dihekетара ka dimilione tse 4,21 go jwala dijwalwa tsa selemo, mo go leng godimo ga bokana ba setlha sa 2020/2021 ka 0,4%. 'Data e, e a gomotsa, mme kitso ya ntlha e e amogetsweng e bontsha gore le fa pula e nele go feta eibile e sentse thata mo dikgaolong tsa dints, pabalesego ya dijо mo Aforikaborwa e sa sireletswa. Maemo a bosa ka dikgwe-di tse pedi tse di latelang a sa kgona go fetola bokana ba kumo e e ka bonwang ka setlha sa 2021/2022', a re jalo Tona Didiza. O tsweleletse ka go re DALRRD e ntse e ngunanguna gore go tlaa bonwa kumo ya bolemi ka go lekana mme, morago ga moo, thobo ka bokana bo bo lekaneng go diriswa ke Aforikaborwa le mafatshe a mangwe a a bapileng le rona. ■

*Motswedzi
Mzansi Agriculture Talk, 27 Ferikgong 2022*

Barulaganyi

GRAIN SA: PRETORIA
PO Box 74087
Lynnwood Ridge
0040
■ 086 004 7246
■ www.grainsa.co.za

MOLAODI WA GO RULAGANYA
Dr Sandile Ngcamphalala
■ 082 862 1991 ■ Ofisi: 012 943 8296
■ sandile@grainsa.co.za

MORULAGANYI WA PHATLALATSO
Liana Stroebel
■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8285
■ liana@grainsa.co.za

MOPATI WA GO GATISA
INFOWORKS MEDIA PUBLISHING
Mothusi wa go rulaganya – Louise Kunz
■ louise@infoworks.biz
Moeteledipele wa lesomo – Johan Smit
■ 082 553 7806 ■ Ofisi: 018 468 2716
■ johan@infoworks.biz
Go gatisa – Elizma Myburgh, Joritha Hechter

Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui ya Batlhaka ya Afrikaborwa

MOKOPANYI WA TLHABOLOLO

Johan Kriel
Foreisetata (Bloemfontein)
■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Jerry Mthombothi
Mpumalanga (Mbombela)
■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz
Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht
KwaZulu-Natal (Dundee)
■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Luke Collier
Kapabophirimpa (Kokstad)
■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8280 ■ Luthando Diko

Liana Stroebel
Kapabophirimpa (Paarl)
■ 084 264 1422 ■ liana@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen
North West (Lichtenburg)
■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlyane

Cwayita Mpotsi
Eastern Cape (Mthatha)
■ 078 187 2752 ■ umthatha@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8277

**PULA/IMVULA E TENG KA
DIPUO TSE DI LATELANG:**
Setswana, Seswana, Sesotho, Sezulu le Sethosa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

THIS PUBLICATION IS MADE POSSIBLE
BY THE CONTRIBUTION OF THE MAIZE TRUST

Lenaneo le le fetolang botshelo

Farmer
Development
Programme

Pusetso

Go supetsa tsela ka go labagana

SETLHOPHA sa Grain SA se **etetse dipolase tse di ka nnang 143** go tshegetsa le go supetsa tsela ka go labagana ka kgwedi ya Ferikgong 2022. Setlhophpha se, gape se ne se buisana le ditlhophpha tsa dithutiso tse di farologaneng **ga 91** ka kgwedi ya Ferikgong.

Ka ntlha ya go na ga pula ka bontsintsi mo dikgaolong tse dintszi, setlhophpha sa Tlhabololo ya Balemirui sa Grain SA se bone dithhaselo tse dintszi tse di neng di tlhoka bolaodi ka kgatelelo ka dikgwedi tsa Sedimonthole le Ferikgong. Le fa balemirui ba bangwe ba ne ba bona mathata jaaka go se kgone go jwala, botlhokwa ba kotlo ka ntlha ya go thibelwa ke metsi go feta mme le ba bangwe mo kgaolong ya Kapabothhaba ba ba boneng tshenyego mabapi le sefako mo go ka nnang gararo, ga se mathata ga gothe fela. Ka tshegetso e e tlhamaletseng le ditiragalo tsa molemirui ka nako e e tshwanetseng go na le dijwalwa tse dintle tse di bonwang mo masimong. Re soloftela gore ka go dirisa bolaodi bo bo siameng re tlaa bona thobo e e lekaneng.

Kalaka e e folotswe mo masimong mme go ne go le metsi go feta go kgona go tsamaisa diterekere go e gasetsa mo masimong.

Dimela tse tsa mmidi ga di kgone go ema mo mmung o o leng metsi go feta. Mmu wa motlhaba o metsi go feta mme dimela tsa mmidi di a swa ka gore ga go na mowa o o ka diriswang ke medi mo mmung.

Molemirui Boy Nzimande ke molemirui yo o busetsang yo o dirisang bolemirui mo Sterkfontein Farm gaufi le Amsterdam. O ne a sa kgone go jwala mo masimong otlhe ka ntlha ya maemo a metsi go feta mo mmung. Le gale, mmidi o o jwetsweng o bonagala o siame tota mme o loketse monontshathoko mo masimong a a jwetsweng otlhe. Go dirisitse didiriswa tsa go gasetsa tse di rwalwang mo legetleng go gasetsa dibolayamefero ka a sa kgone go tsena ka terekere e e gogang sediriswa sa go gasetsa mo masimong.

Re lebelela SETLHA SE SE METSI

GO ntse ngwaga o o makatsang tota. Botlhe re ne re soloftela gore re tlaa bona setlha sa selemo se se metsi mme re ne re sa soloftela gore pula e tlaa na ka bokana bo bo makatsang le mathata bontsi ba metsi bo ka tlisang. Fa gongwe go botoka go phala setlha se se omileng ka go fisa ga letsatsi go feta. Dibene tsa rona tsa mo dipolaseng tsa modimo di tlhoka tlhokomelo tota ka di ne di tsamaya ka go nwela mo metsing mo ditsela di neng di le teng.

Ditsela mo polaseng ya molemirui Thomas Sibiya kwa Schurwepoort mo kgaolong ya Mpumalanga ke dinoka tsa dithetse. (Setshwantsho se tserwe ka 5 Ferikgong 2022).

Mo polaseng ya Happiness Masango kgaolo e nngwe ya masimo a mmidi a gagwe e tlositswe ke metsi.